

Thus, teacher's pedagogical skills and proficiency are a result of his forming students' ethics of cognitive activity in the process of education. Ethics of cognitive activity is a process of acquiring ethical norms in the cognitive activity. According to the ethics laws and the process of forming cognitive activity a future teacher must be intelligent, creative, determined, curious, charismatic, sincere, positive, friendly, have sense of dignity and internal respect for his students; be a model of the healthy community capable of developing a civic society on the basis of peace and responsibility.

Key words: *ethics of cognitive activity, components of the cognitive activity ethics.*

Подано до редакції 20.03.2014.

УДК 378.015.31:005.336.2

© 2014

Шкільова Г.М.

ТЕХНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК НАУКОВА КАТЕГОРІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті розглядається проблема технологічної компетентності майбутнього вчителя початкової школи та шляхи її формування. Зроблено аналіз технологічної компетентності педагога як складової його професійної підготовки. Визначено, що технологічна компетентність майбутнього вчителя початкових класів складається із особистісних характеристик і комплексу знань і умінь як результату професійної підготовки, що дозволяє майбутньому фахівцю початкової освіти ефективно організовувати навчально-виховний процес у початковій школі.

Ключові слова: *майбутній учитель початкових класів, технологічна компетентність, професійна підготовка.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Модернізація системи вищої освіти України, орієнтація її на оновлення змісту, форм і методів підготовки майбутніх учителів початкових класів, введення в дію нового Державного стандарту початкової загальної освіти (2011 р.) загострюють проблему формування професійної компетентності фахівця в умовах сьогодення. Початковій школі потрібен вчитель, який не тільки має знання з певних предметів, а й володіє сучасними освітніми технологіями, вміє знайти нестандартні підходи до викладання шкільних дисциплін, зацікавити учнів навчальною проблемою, показати дітям практичне значення навчальної діяльності в їх повсякденному житті.

В умовах роботи за новим Державним стандартом початкової загальної освіти, який розроблений на засадах особистісно зорієнтованого та компетентнісного підходів, перед сучасним вчителем постає завдання сформувати в молодших школярів вміння вчитися, загальнокультурну, громадянську, здоров'язберезувальну, соціальну компетентність та компетентність з питань інформаційно-комунікаційних технологій. Це означає, що професійна компетентність майбутнього вчителя початкових класів не може бути сформована без урахування всіх цих компетентностей.

З огляду на це питання формування усіх складових професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів набуває актуальності, адже тільки вчитель з високим рівнем підготовки, вмінням застосовувати різноманітні педагогічні технології зможе якнайкраще розв'язати сучасні проблеми початкової школи. Тому належний рівень технологічної компетентності майбутнього фахівця є однією з найважливіших складових успішної професійної діяльності майбутнього фахівця початкової освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Проблему підвищення професійної майстерності майбутнього вчителя початкових класів розглядали у своїх дослідженнях Н.Бібік, О.Савченко та ін. Аспекти реалізації технологічного підходу у професійній підготовці майбутнього фахівця початкової освіти висвітлено у працях О.Пехоти, С.Сисоєвої. Проблематику модернізації професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів проаналізовано в роботах Н.Гузій, Л.Коваль, С.Ратовської, Л.Хомич, Л.Хоружої. Теоретичні проблеми технологізації педагогічних процесів розглянуто у дослідженнях В.Беспалька, Л.Гребенкіної, Н.Манько, В.Монахова та ін. Питання формування технологічної компетентності як складової професійної компетентності майбутніх учителів середньої ланки освіти висвітлено у дослідженнях А.Дяченко, Ю.Овод, М.Радишевської, Л.Тишакової, О.Харченко та ін.

Проте аналіз науково-педагогічної літератури показав, що проблемі формування технологічної компетентності майбутнього фахівця початкової освіти не приділяється достатньо уваги.

Формулювання цілей статті... Мета статті полягає в спробі уточнення дефініції технологічна компетентність майбутнього вчителя початкової школи, визначенні структури технологічної компетентності майбутнього вчителя початкових класів та шляхів її формування.

Виклад основного матеріалу дослідження... Сучасною тенденцією професійної педагогічної освіти є орієнтація на розвиток у майбутнього вчителя початкових класів професійної компетентності як результату його професійної підготовки у вищому навчальному закладі.

Так, у широкому розумінні, компетентність – це володіння знаннями, що дають змогу судити про щонебудь, знання та вміння, які необхідні людині в певній галузі діяльності, її обізнаність, інформованість, широта інтелекту, професійна підготовленість; синтез когнітивного, предметно-практичного і особистого досвіду людини [4, с. 150].

Професійну компетентність сучасні дослідники визначають як результат цілеспрямованого впливу післядипломної педагогічної освіти, самоосвіти й розвитку педагогічного професіоналізму на рівні саморозвитку. Професійна компетентність визначається рівнем власної професійної освіти, досвідом та індивідуальною здатністю людини до самовдосконалення. Професійна компетентність поєднує у собі особисті якості та готовність до професійної діяльності [4, с. 296].

Традиційно науковці виділяють такі структурні компоненти професійної компетентності:

- 1) наукова компетентність;
- 2) методична компетентність;
- 3) психолого-педагогічна компетентність;
- 4) технологічна компетентність.

Ю.Дорохін розуміє під технологічною компетентністю інтегративну особистісну характеристику і результат навчання, пов'язану з придбанням майбутнім вчителем необхідних особистісних якостей, що виражається в оволодінні знаннями, вміннями та навичками в певній освітній галузі і найпростішими алгоритмами технологічної діяльності; умінні усвідомлено застосовувати отримані знання вміння та навички на практиці залежно від певної ситуації і перекладати знання та вміння з однієї сфери діяльності в іншу, вирішувати технологічні завдання, привласнювати, розробляти і застосовувати на практиці алгоритми технологічної діяльності, організувати технологічну, пізнавальну та дослідницьку діяльність та аналізувати їх процес і результати, організувати і проектувати заняття за технологією, виховувати в учнів працьовитість і формувати необхідні якості особистості, розробляти педагогічний інструментарій і використовувати його для підвищення ефективності навчального процесу та моніторингу його результатів [1].

Л.Коваль розглядає технологічну компетентність як структурно-функціональну складову професійної компетентності, що характеризується здатністю особистості майбутнього фахівця до самостійної організації навчального процесу в початковій школі на основі застосування загальнонавчальних технологій [3, с.10].

С.Ратовська визначає технологічну компетентність педагога як персональну властивість, що являє собою відрефлексовану спрямованість особистості на відбір та застосування найбільш ефективних варіантів організації навчально-виховного процесу початкової школи. Сформованість її на належному рівні, вважає вчена, дозволить майбутньому фахівцеві бути конкурентоспроможним, мобільним, брати активну участь у соціальних проектах, зробити внесок у розвиток суспільства, власного успіху [6, с. 13].

О.Харченко розуміє технологічну компетентність вчителя як процес поглибленого ознайомлення викладачів з науковими основами різноманітних інноваційних технологій, розвиток спеціальних практичних навичок та вмінь використовувати дані технології, формування певних психологічних і моральних якостей, необхідних для роботи в інноваційному освітньому середовищі [8].

Аналіз наукової літератури показав, що до структурних елементів технологічної компетентності дослідники відносять ціннісно-мотиваційний; когнітивний; креативно-діяльнісний та рефлексивний компоненти [5, с. 264]; профільний, когнітивно-творчий, аналітичний, аксіологічний, методичний, рефлексивний, прогностичний, оцінний, комунікативний і соціальний компоненти [1]; знання, педагогічну техніку, набір різних методів і прийомів педагогічного впливу і взаємодії, вміння проектувати і конструювати нові технології, творчі здібності [2, с. 57].

За даними дослідження О.Харченко до ознак технологічної компетентності можна віднести:

- 1) поглиблене знання різних технологій навчання;
- 2) постійне оновлення знань з даної проблеми для успішного вирішення професійних завдань;
- 3) представленість змістовного і процесуального компонентів [8].

Л.Тишаківа до понятійної сфери технологічної компетентності відносить такі елементи: знання технологічного інструментарію, освітніх технологій і технологізованих методик; досвід конструювання, моделювання навчального матеріалу і навчального процесу, а також технологізованого проведення уроку; комплексна готовність до реалізації технологічного потенціалу; процес здійснення технологічних та технологізованих видів педагогічної діяльності; технологічна переробка і технологізована рефлексія; технологічно-педагогічний фільтр – дидактико-технологічні регулятиви і стереотипи мислення та діяльності [7, с. 167].

Наукову новизну для теорії і практики освіти становлять такі інноваційні аспекти технологічної компетентності, які сприяють вирішенню найважливішого завдання – самонавчання, самовдосконалення, а також самоактуалізації і самореалізації суб'єктів освітньої діяльності: особистісно-орієнтований компонент характеризується довільністю, мотивованістю технологізованої педагогічної діяльності й інструментальною керованістю конкретною ситуацією; гармонійна рівновага універсальних технологічних і унікального особистісного компонентів; сенсорно-інструментальний компонент, що впливає на розвиток цілісної особистості, у том числі на формування когнітивно-перетворювальної потреби і відповідних креативно-технологічних здібностей; здійснення переходу від традиційного однолінійного, конвергентного та репродуктивного – до продуктивного типу дивергентного мислення в багатомірному-змістовних просторах і формування сучасного наукового світогляду багатогранної особистості; установа керованої взаємодії між багатомірними внутрішнім і зовнішнім планами

навчально-пізнавальної діяльності (спільної та самостійної); формування професійно-технологічної мобільності – здатності до швидкого і точного довільного реагування (рефлексії) і дії, активізації технолого-педагогічного потенціалу для досягнення дидактичних цілей [7, с. 167].

Формування технологічної компетентності майбутнього вчителя початкових класів, на думку С.Ратовської, можливо за допомогою збагачення змісту підготовки майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності ідеями технологічного та компетентнісного підходів до навчання молодших школярів, озброєння студентів знаннями про методи і прийоми навчання та виховання учнів, враховуючи індивідуальні задатки і здібності кожного учасника педагогічного процесу, використовуючи сучасні педагогічні технології [5; 6]. Дослідниця зазначає, що технологічна компетентність студента базується на знаннях методів і прийомів навчання та виховання учнів, враховуючи індивідуальні задатки і здібності кожного учасника педагогічного процесу, використовуючи сучасні педагогічні технології, в основі яких організація їхньої групової навчальної діяльності. Тому, таку компетентність майбутнього вчителя можна визначити як здібність створити максимально сприятливі умови для розвитку і саморозвитку молодшого школяра, виявити та активно використовувати його індивідуальні особливості при проектуванні уроків початкової школи на основі сучасних педагогічних технологій. Оволодіння нею дозволяє фахівцю початкової освіти ефективно реалізувати особистісно зорієнтовані педагогічні технології в навчальному процесі початкової школи [6, с. 264].

Ю.Дорохін у своєму дослідженні робить висновок, що формування технологічної компетентності залежить від чіткого формулювання системи цілей, стимулювання навчальної мотивації і створення освітнього простору для реалізації творчих здібностей студентів, ефективної організації їх самостійної роботи, правильного складання контрольно-вимірювального матеріалу і правильно організованого моніторингу формування компетентності [1].

А.Дяченко виділяє групи умінь, що необхідні для формування технологічної компетентності майбутнього педагога, а саме когнітивні, операційно-діяльнісні, дидактико-методичні та рефлексивно-аналітичні:

- перша група умінь базується на знаннях про закономірності і розуміння процесу навчання як управління, що передбачає інформаційно-комунікативну, регулятивно-комунікативну та афективно-комунікативну діяльність педагога, в основі якої – інформаційний процес.
- друга група умінь пов'язана з управлінням психічним розвитком учнів на основі цінностей, змістів і ставлень до навколишньої дійсності, особистісно-професійних пріоритетів.
- третя група умінь передбачає здійснення цілеспрямованих дій під час навчального процесу, організацію та управління діяльністю, спрямованою на досягнення запланованого результату.
- четверта група умінь співвідноситься з вибором адекватних методів, засобів і технологій, створенням оптимальних умов і проектуванням педагогічного процесу, з виявленням структурних одиниць цього процесу і функціональним підходом до його аналізу, що забезпечують результати.
- п'ята група умінь відображає рефлексивну діяльність педагога, самооцінку, розуміння і прийняття ним нормативних вимог до професійної діяльності, оцінювання на основі аналізу мети здійснюваного педагогічного управління навчальною діяльністю [2, с. 56].

Висновки... Таким чином, аналіз науково-педагогічної літератури показав, що технологічна компетентність майбутнього вчителя початкових класів складається із особистісних характеристик і комплексу знань і умінь як результату професійної підготовки, що дозволяє майбутньому фахівцю початкової освіти ефективно організувати навчально-виховний процес у початковій школі, добираючи оптимальні педагогічні технології навчання і виховання молодших школярів, здійснювати моніторинг навчального прогресу учнів та своєї власної професійної діяльності.

Формування технологічної компетентності майбутнього вчителя початкових класів можливо за умови високого рівня мотивації студентів до навчання, чітко сформульованих цілей навчання, збагачення циклу дисциплін професійно-орієнтованої підготовки майбутніх учителів початкової ланки освіти ідеями технологічного і компетентнісного підходів.

Вчитель початкових класів у сучасній школі все частіше опиняється в ролі дослідника нових можливостей, які відкриваються перед ним. Ця роль потребує розвитку навичок рефлексії та здатності перебудови своєї діяльності на її основі. Наявність технологічної компетентності є необхідною умовою в підготовці майбутнього вчителя початкової школи, що передбачає спроможність до адекватних дій у змінюваній ситуації на основі неперервного самопізнання й саморозвитку особистості.

Література

1. Дорохін Ю.С. Формирование технологической компетентности будущих учителей при изучении дисциплин профильной подготовки : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 "Теория и методика профессионального образования" / Ю.С.Дорохін. – Тула, 2010. – 193 с.

2. Дяченко А. Теоретичний аналіз поняття «технологічна компетентність педагога» / А.Дяченко // Проблеми підготовки сучасного вчителя : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол. : Побірченко Н. С. (гол. ред.) та ін.]. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2013. – Випуск 8. – Частина 2. – С. 53-59.
3. Коваль Л.В. Система професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування загальнонавчальних технологій : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Л.В.Коваль. – Київ, 2010. – 45 с.
4. Педагогіка вищої школи : словник-довідник / [упор.: О.О. Фунтікова]. – Запоріжжя : ГУ "ЗІДМУ", 2007. – 404 с.
5. Ратовська С.В. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до організації групової навчальної діяльності учнів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / С.В.Ратовська. – Ялта, 2010. – 30с.
6. Ратовська С.В. Формування технологічної компетентності майбутнього вчителя початкових класів / С.В.Ратовська // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / Гол. ред.: Мартинюк М.Т. – Умань: ПП Жовтий О.О., 2010. – Ч. 1. – С. 261-266.
7. Тишакова Л.Т. Теоретичні засади формування технологічної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови / Л.Т.Тишакова // Гуманізація навчально-виховного процесу: Збірник наукових праць. Випуск XII. /За загальною редакцією професора В.І. Сипченка. – Слов'янськ: Видавничий центр СДПІ, 2004. – С. 164-169.
8. Харченко О.О. Педагогічні умови ефективного застосування інноваційних технологій навчання у природничо-науковій підготовці майбутніх учителів / О.О.Харченко // Електронне наукове фахове видання «Науковий вісник Донбасу» – № 1 (13). – 2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN13/11hoorpmu.pdf>.

Шкильова А.М.

**Технологическая компетентность будущего учителя начальных классов
как научная категория педагогического исследования**

В статье рассматривается проблема технологической компетентности будущего учителя начальной школы и пути ее формирования. Сделан анализ технологической компетентности педагога как составляющей его профессиональной подготовки. Определено, что технологическая компетентность будущего учителя начальных классов состоит из личностных характеристик и комплекса знаний и умений как результата профессиональной подготовки, позволяет будущему специалисту начального образования эффективно организовывать учебно-воспитательный процесс в начальной школе.

Ключевые слова: будущий учитель начальных классов, технологическая компетентность, профессиональная подготовка.

Shkilyova A.M.

The technological competence of a future primary school teacher as a scientific category of educational research

The article focuses on providing the definition of the term of technological competence of a future primary school teacher. The author analyzed the technological competence of a teacher as a component of his professional training.

The technological competence of a future primary school teacher is defined as one of the personal characteristics and complex knowledge and skills as a result of training, allows future specialist primary education to organize effectively the educational process in primary school, to pick up the best educational technologies for teaching and education of younger students, monitor academic progress of primary students and his own professional activity.

The formation of technological competence of the future primary school teachers is based on the cognitive, operational, methodological, analytical and reflective skills, which students get during the process of training in the university.

Formation of technological competence of the future primary school teachers is possible if there are specific conditions provided such as a high level of students' motivation to learn, clearly defined learning objectives, enrichment the cycle of professionally-oriented disciplines in the training of future teachers of primary level education with the ideas of and technological and competence-based approaches.

Primary school teacher of the modern school is increasingly finding himself in the role of researcher of new opportunities that are opening up in front of him. This role requires the development of reflective skills and the abilities to reorganize his personal professional activity. The high level of technological competence is necessary for the preparation of the future primary school teacher; it provides ability to choose the most efficient actions in changing situations on the basis of continuous self-knowledge and self-identity.

Mastering technological competence promotes increasing of professional level of the future primary school teacher.

Key words: future primary school teacher, the technological competence, the professional training.

Подано до редакції 01.04.2014.